

การชะลอการฟ้องในคดีทุจริต
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561¹

ปวิณ วัฒนไธ²

ปัญหาการทุจริตเป็นปัญหาที่สำคัญและฝังรากลึกลงในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่ยากต่อการตรวจสอบ เนื่องจากผู้กระทำความผิดมักเป็นผู้มีอิทธิพลในสังคม และมีการร่วมมือกระทำในลักษณะเป็นขบวนการ โดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ยากต่อการตรวจสอบ และก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศอย่างร้ายแรง

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการทุจริตและได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการกระทำความผิดฐานทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เรียกว่า “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.)” มีอำนาจหน้าที่ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม³ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ยังคงให้อำนาจแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นเดิม⁴

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายที่ตราโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รับรองอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในลักษณะเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560⁵ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจได้สวนคดีทุจริตไว้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทุจริตได้ทุกมาตรา⁶

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง การชะลอการฟ้องในคดีทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สลิล สิริพิฑูร และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาณู ศิริยุทธวัฒนา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม อินทรมย์พรชัย.

²นักศึกษابริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตรมหาวิทาลัยรามคำแหง.

³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 309.

⁴รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 234.

⁵พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 28.

⁶พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 91.

อีกทั้งยังสามารถครอบคลุมไปถึงความผิดตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้ด้วย⁷ นอกจากนี้บทบัญญัติที่เป็นความผิดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ก็มีลักษณะเป็นความผิดที่มีโทษสถานหนักและสถานเบาปะปนกัน⁸ ในขณะที่ความผิดดังกล่าวล้วนแต่เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะความร้ายแรงมากน้อยเพียงใดก็ตาม ส่งผลให้เกิดปัญหาปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลมีจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งในแง่การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา กระทบต่อสิทธิของผู้กระทำความผิด เกิดพฤติการณ์การเรียนรู้การกระทำความผิดในเรือนจำ รวมไปถึงกระทบต่อระบบการเงินของประเทศที่ต้องใช้จ่ายไปในการควบคุมดูแลนักโทษ

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้น โดยมาตรการชะลอการฟ้อง (Suspension of Prosecution) ก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ คดีอาญาที่จะไปสู่ศาลนั้น ควรมีการถ่วงถ่วงอย่างมีประสิทธิภาพจริง ๆ และเหลือเฉพาะคดีร้ายแรงหรือยังมีข้อโต้แย้งที่สำคัญ จึงจะนำคดีส่วนนั้นไปฟ้องต่อศาล ส่วนคดีทั่วไป ฝ่ายบริหารโดยพนักงานอัยการร่วมกับตำรวจและพนักงานคุมประพฤติจะใช้วิธีกำหนดให้ผู้ต้องหาที่ได้ให้การรับสารภาพ และตกลงยินยอมด้วยกับมาตรการชะลอการฟ้องเข้าสู่ระบบการช่วยเหลือให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่ไปกระทำความผิดซ้ำอีก รวมถึงอาจใกล้เคียงให้ผู้ต้องหาชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายตามสมควรด้วย⁹

จากการศึกษาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ไม่พบว่าได้มีการนำหลักการเรื่องการชะลอการฟ้องมาใช้บังคับแต่อย่างใด ในขณะที่หลายประเทศได้ยอมรับหลักการดังกล่าว และนำมาใช้เป็นหลักการสำคัญในการพิจารณาสั่งฟ้องคดี ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการศึกษาแนวทางการชะลอการฟ้องของประเทศญี่ปุ่น ประเทศเยอรมัน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส เพื่อนำมาปรับใช้กับการดำเนินคดีทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ดังนี้

1. การชะลอการฟ้องของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นได้นำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้กับคดีทุกประเภท โดยกำหนดให้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ทั้งในเรื่องคุณลักษณะของผู้กระทำความผิด ลักษณะของความผิด รวมทั้งพฤติการณ์ภายหลังการกระทำความผิด เช่น การสำนึกผิด การพยายามเยียวยาความเสียหาย การหลบหนีการจับกุม เป็นต้น หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความเหมาะสม พนักงานอัยการก็สามารถใช้ดุลพินิจสั่งชะลอการฟ้องได้ โดยพนักงานอัยการจะสั่งให้ผู้ต้องหาชดเชยค่าเสียหาย

⁷พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 4.

⁸พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, หมวด 11.

⁹ชาติ ชัยเดชสุริยะ, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา), หน้า 180 – 181.

แก่ผู้เสียหายและนำผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูตามเงื่อนไขและในระยะเวลาที่อัยการกำหนด ภายหลังจากการกำหนดและได้ปฏิบัติเงื่อนไขครบถ้วนแล้ว อัยการจะมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีต่อไป¹⁰

จุดเด่นของประเทศญี่ปุ่นอยู่ที่ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยคณะกรรมการตรวจสอบการชะลอการฟ้อง (Kensatsu Shinsakai, Prosecution Review Commission, Inquest of Prosecution) เนื่องจากเป็นระบบที่ให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ อันถือเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมโดยตรงของประชาชน¹¹ โดยคณะกรรมการตรวจสอบการชะลอการฟ้องมีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของการไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการและให้คำแนะนำในการปรับปรุงงานฟ้องดำเนินคดี¹²

2. การชะลอการฟ้องของประเทศเยอรมัน

การใช้ดุลพินิจสั่งชะลอการฟ้องในประเทศเยอรมัน เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดโดยปรากฏอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 153 a โดยสามารถใช้ได้เฉพาะความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับสถานเดียว โดยต้องกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขในการเยียวยาความเสียหายหรือเงื่อนไขในการพัฒนาตนเองไม่ให้กลับมากระทำความผิดก็ตาม ซึ่งในการชะลอการฟ้องนี้จะต้องได้รับความเห็นชอบจากศาล โดยพนักงานอัยการสามารถดำเนินการได้ทั้งก่อนหรือหลังจากที่ได้มีการฟ้องคดีแล้ว หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งฟ้องคดีต่อไป โดยประเทศเยอรมันได้กำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงในระหว่างที่มีการชะลอการฟ้อง¹³

จุดเด่นของประเทศเยอรมันคือระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยศาล เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ต้องยื่นคำร้องให้ศาลพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนจึงจะมีผลบังคับ

3. การชะลอการฟ้องของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ พนักงานอัยการจึงสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวางไม่ว่าคดีจะมีความร้ายแรงเพียงใดก็ตาม โดยการชะลอการฟ้องในประเทศสหรัฐอเมริกาก็เป็นกระบวนการบริหารจัดการคดีของฝ่ายบริหาร โดยหน่วยงานอัยการร่วมกับหน่วยงานสืบเสาะหรือหน่วยงานคุมประพฤติ เพื่อการจำแนกตัวผู้ต้องหาที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อมาตรการบำบัดฟื้นฟูออกจากกลุ่มผู้กระทำความผิดโดยทั่วไป และทำหน้าที่เสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการเพื่อใช้ดุลพินิจพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่าจะใช้มาตรการชะลอการฟ้องกับผู้ต้องหาหรือไม่ โดยเมื่อพนักงานอัยการ

¹⁰ Code of Criminal Procedure, Article 248.

¹¹ ศิระ บุญกิตนทร์, “การควบคุมดุลพินิจอัยการในประเทศญี่ปุ่น,” วารสารกฎหมาย สุขุขัยธรรมราช 10, 1 (มิถุนายน 2541): หน้า 95.

¹² กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการตรวจสอบการฟ้อง, มาตรา 2.

¹³ Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO), Section 153a.

ได้รับรายงานผลการปฏิบัติตามข้อตกลงจากพนักงานสืบเสาะหรือพนักงานคุมประพฤติแล้ว และผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วน พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องและยุติคดีต่อไป¹⁴

จุดเด่นสำหรับการชะลอการฟ้องของประเทศสหรัฐอเมริกา อยู่ที่การพิจารณาคุณสมบัติของผู้กระทำความผิดว่ามีความเหมาะสมกับมาตรการชะลอการฟ้องหรือไม่ โดยมีการกำหนดให้ต้องมีการสืบเสาะประวัติของผู้กระทำความผิดโดยหน่วยงานของรัฐ แล้วจัดทำรายงานต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาและทบทวนความเหมาะสมในการใช้มาตรการชะลอการฟ้องอีกครั้ง

4. การชะลอการฟ้องของประเทศฝรั่งเศส

การใช้ดุลพินิจสั่งชะลอการฟ้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดเช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน แตกต่างกันที่บทกำหนดโทษของประเภทความผิดที่สามารถใช้มาตรการชะลอการฟ้องได้ กล่าวคือ ประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้ใช้กับความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี โดยพนักงานอัยการจะต้องกำหนดให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด¹⁵ พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการก่อนที่จะมีการฟ้องคดี และจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนเสมอ¹⁶ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่เห็นชอบ หรือในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันไว้ พนักงานอัยการจะฟ้องคดีต่อศาลหรือพิจารณาดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด¹⁷ และเพื่อประโยชน์ในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามความตกลงที่ทำไว้กับพนักงานอัยการ ระยะเวลาในระหว่างดำเนินการตามเงื่อนไขจะไม่ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ¹⁸

จุดเด่นของประเทศฝรั่งเศสมีลักษณะคล้ายกับประเทศเยอรมัน คือระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยศาล แต่มีข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ หากผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด พนักงานอัยการยังคงมีดุลพินิจในการสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดในการฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้ แตกต่างจากระบบการชะลอการฟ้องของประเทศอื่นๆ ที่กำหนดให้เมื่อไม่ดำเนินการตามเงื่อนไข พนักงานอัยการจะต้องสั่งฟ้องคดีเสมอ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักการชะลอการฟ้องของแต่ละประเทศนั้นมีหลักการและจุดเด่นที่แตกต่างกันไป ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการดำเนินคดีทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 จึงสมควรนำ

¹⁴ประพันธ์ นัยโกวิท และศิริศักดิ์ ดิษยะพรรณ, “ชะลอการฟ้อง-มิติใหม่แห่งการคุ้มครองสังคมในสหรัฐอเมริกา,” วารสารอัยการ 14, 155 (มกราคม 2544): หน้า 45 - 51.

¹⁵Code of Criminal Procedure (Code de procédure pénale), Article 41-2.

¹⁶Code of Criminal Procedure (Code de procédure pénale), Article 41-2, para6.

¹⁷Code of Criminal Procedure (Code de procédure pénale), Article 41-2, para7.

¹⁸Code of Criminal Procedure (Code de procédure pénale), Article 41-2, para8.

มาตรการชะลอการฟ้องตามแนวทางของต่างประเทศมาปรับใช้กับการดำเนินคดีทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยกำหนดบทบัญญัติเรื่องการชะลอการฟ้องเพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเป็น “หมวดที่ 5/1 การชะลอการฟ้อง” โดยศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ประเภทความผิดที่สามารถใช้มาตรการชะลอการฟ้อง

ความผิดที่อยู่ภายใต้บังคับตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 นั้นมีความหลากหลายและมีการกำหนดอัตราโทษที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นโทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ดังนั้น การนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้บังคับกับการดำเนินคดีทุจริตจึงจำเป็นต้องพิจารณาอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดว่ามีความเหมาะสมที่จะนำเข้าสู่มาตรการชะลอการฟ้องหรือไม่เพียงใด ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงหลักการชะลอการฟ้องจะพบว่า มาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอันจะเกิดผลดีต่อสังคม มากกว่าการใช้มาตรการจำคุก ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation)¹⁹ ดังนั้น การกำหนดประเภทความผิดที่จะเข้าสู่กระบวนการชะลอการฟ้องจึงสมควรกำหนดเฉพาะประเภทความผิดที่ไม่ร้ายแรงเท่านั้น

ในประเทศญี่ปุ่นได้ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจสั่งชะลอการฟ้องไว้อย่างกว้างขวาง ถึงแม้กฎหมายจะกำหนดให้พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาถึงสภาพนักเบาแห่งคดีก็ตาม แต่กฎหมายก็ได้กำหนดประเภทความผิดไว้โดยชัดแจ้งว่าสภาพนักเบาแห่งคดีที่พนักงานอัยการต้องพิจารณามีหลักเกณฑ์อย่างไร เช่นเดียวกับการชะลอการฟ้องในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้กำหนดประเภทความผิดไว้อย่างชัดแจ้งเช่นกัน ทำพนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งการนำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้ในประเทศไทยอาจไม่เกินไปตามวัตถุประสงค์การลงโทษ และอาจก่อให้เกิดการใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตที่เหมาะสมได้

ส่วนในประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศส มีการกำหนดประเภทความผิดที่สามารถใช้มาตรการชะลอการฟ้องไว้ในกฎหมายอย่างชัดแจ้ง โดยประเทศเยอรมันได้กำหนดให้พนักงานอัยการสามารถใช้มาตรการชะลอการฟ้องเฉพาะความผิดอาญาโทษซึ่งมีโทษจำคุกน้อยกว่าหนึ่งปี²⁰ และประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้สามารถใช้ได้กับความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี²¹ ดังนั้น เพื่อให้การชะลอการฟ้องไปโดยสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด และเพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้มีอำนาจสั่งชะลอการฟ้อง ประเทศไทยจึงสมควรกำหนดประเภทความผิดที่สามารถใช้มาตรการชะลอการฟ้อง

¹⁹ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556), หน้า 37.

²⁰กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “Prosecutorial Discretion on Decision not to prosecute: A proposal for Thailand,” บทบัณฑิต 47, 4 (ธันวาคม 2534) หน้า 123.

²¹Code of Criminal Procedure (Code de procédure pénale), Article 41-2.

ไว้ตามแนวทางของประเทศฝรั่งเศส โดยกำหนดให้สามารถใช้ได้เฉพาะในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี และเห็นสมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติดังนี้

“มาตรา 125/1 ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี หรือความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว เป็นความผิดที่อาจใช้มาตรการชะลอการฟ้องได้ตามหมวดนี้”

2. ผู้มีอำนาจ วิธีการใช้ดุลพินิจ และระยะเวลาในการสั่งชะลอการฟ้อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้อำนาจในการสั่งฟ้องคดีแก่อัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. และประธานกรรมการ ป.ป.ช. ขึ้นอยู่กับผู้กระทำผิดและประเภทความผิด²² ส่วนอำนาจในการสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น ไม่ปรากฏบทบัญญัติกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง ปรากฏเพียงว่า หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้สวนแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูล ก็ให้แจ้งผู้ถูกกล่าวหาทราบพร้อมเหตุผล²³ ส่วนในกรณีที่ยอัยการสูงสุดเมื่อเห็นว่าคดีไม่มีมูลพอฟ้อง อัยการสูงสุดจะไม่สามารถมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีได้ โดยกฎหมายกำหนดให้อัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องร่วมกันรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมต่อไป²⁴ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กำหนดให้อำนาจเฉพาะแต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่มีมูล ส่วนการสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีมูล หรือที่เรียกว่าการชะลอการฟ้องนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้แต่อย่างใด

จากการศึกษาหลักเกณฑ์เรื่องผู้มีอำนาจสั่งชะลอการฟ้องในต่างประเทศพบว่า ทุกประเทศต่างกำหนดให้อำนาจเฉพาะแต่พนักงานอัยการเท่านั้น แตกต่างจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ที่กำหนดให้ทั้งอัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. และประธานกรรมการ ป.ป.ช. ต่างเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งฟ้องคดี ดังนั้น เพื่อให้การสั่งชะลอการฟ้องในคดีทุจริตเป็นไปด้วยความเสมอภาค เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน จึงสมควรกำหนดให้ทั้งอัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. และประธานกรรมการ ป.ป.ช. สามารถสั่งชะลอการฟ้องได้

สำหรับวิธีการในการสั่งชะลอการฟ้องนั้น ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งชะลอการฟ้องได้ด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากองค์กรอื่นใด ส่วนในประเทศเยอรมัน เมื่อพนักงานอัยการเห็นควรใช้มาตรการชะลอการฟ้อง พนักงานอัยการจะต้องเสนอข้อตกลงเงื่อนไขดังกล่าวให้ศาลพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หากศาลเห็นชอบมาตรการการชะลอการฟ้อง

²²พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 77 มาตรา 93 และมาตรา 95.

²³พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 58.

²⁴พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 77.

จึงจะมีผลใช้บังคับ²⁵ เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส²⁶ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดให้คำสั่งชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการมีผลในทันทีโดยไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยศาล อาจทำให้เกิดการใช้ดุลพินิจที่ไม่รอบคอบ ซ้ำยังอาจเกิดปัญหาการวิ่งเต้นคดีเพื่อให้มีการสั่งชะลอการฟ้อง อันเป็นการซ้ำเติมปัญหาการทุจริตให้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงสมควรกำหนดวิธีการในการสั่งชะลอการฟ้องตามแนวทางของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสที่จะต้องคำร้องต่อศาลและได้รับความเห็นชอบก่อนจึงจะมีผลใช้บังคับ

ส่วนหลักเกณฑ์ในส่วนของระยะเวลาในการชะลอการฟ้องนั้น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส ต่างกำหนดให้ต้องกระทำก่อนฟ้องคดี แตกต่างจากประเทศเยอรมันที่กำหนดให้สามารถกระทำได้ทั้งก่อนและภายหลังฟ้องคดี ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อการชะลอการฟ้องเป็นมาตรการที่ถูกนำมาใช้เพื่อไม่ให้กระทบกับสิทธิดั้งเดิมของผู้กระทำผิด อันเป็นไปตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) ดังนั้น หากมีการฟ้องคดีไปแล้ว สิทธิของผู้กระทำผิดย่อมได้รับกระทบกระเทือนโดยมีอาจแก้ไขได้ ดังนั้น ในการกำหนดระยะเวลาในการสั่งชะลอการฟ้องจึงเห็นสมควรกำหนดตามแนวทางตามประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส ที่ให้กระทำได้เฉพาะก่อนที่จะมีการฟ้องคดีเท่านั้น

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นสมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติดังนี้

“มาตรา 125/2 อัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. สามารถสั่งชะลอการฟ้องได้เมื่อได้รับความเห็นชอบของศาล

การสั่งชะลอการฟ้องตามวรรคหนึ่ง ให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลก่อนการฟ้องคดี โดยยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีในความผิดที่ได้มีการชะลอการฟ้อง”

3. เงื่อนไขและผลที่เกิดจากการชะลอการฟ้อง

การชะลอการฟ้องเป็นมาตรการของผู้มีอำนาจฟ้องคดีโดยไม่ผ่านกระบวนการพิสูจน์ความผิดโดยศาล ดังนั้น กระบวนการชะลอการฟ้องจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดเงื่อนไขและผลที่เกิดจากการชะลอการฟ้องไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจากการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้เช่นกัน

ในประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดเงื่อนไขให้พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาคุณสมบัติของผู้กระทำความผิดก่อนที่จะสั่งชะลอการฟ้องเสมอ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาคำหนดให้หน่วยงานสืบเสาะหรือหน่วยงานคุมประพฤติมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้กระทำความผิดว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ส่วนประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสก็ได้มีการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้เช่นกัน ถึงแม้ว่าจะไม่เข้มข้นเท่ากับประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาก็ตาม เนื่องจากมีกระบวนการทางศาลตรวจสอบความเหมาะสมไว้อีกชั้นหนึ่งอยู่แล้ว ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ประเทศ

²⁵Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO), Section 153a.

²⁶Code of Criminal Procedure (Code de procédure pénale), Article 41-2.

ฝรั่งเศส ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้กระทำความผิดเพิ่มเติมโดยกำหนดให้ผู้กระทำความผิดจะต้องสำนึกในการกระทำของตน และมีการรับสารภาพเป็นหนังสือ ดังนั้น เพื่อให้การชะลอการฟ้องคดีทุจริตเป็นไปด้วยความเหมาะสมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงสมควรกำหนดเงื่อนไขคุณสมบัติของผู้กระทำความผิดเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสั่งชะลอการฟ้อง โดยกำหนดตามแนวทางของประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา และสมควรที่จะให้อำนาจแก่ผู้มีอำนาจสั่งชะลอการฟ้องในการประสานความร่วมมือกับพนักงานคุมประพฤติ เพื่อดำเนินการปรับปรุง แก้ไข และติดตามพฤติการณ์ผู้กระทำความผิด ตามแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังสมควรกำหนดให้ผู้กระทำความผิดจะต้องสำนึกในผลแห่งการกระทำของตนด้วยการรับสารภาพเป็นหนังสือ ตามแนวทางของประเทศฝรั่งเศสด้วย

สำหรับการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น ทุกประเทศต่างได้กำหนดเงื่อนไขดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมในการบังคับ และติดตามผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้กระทำความผิด ดังนั้น เพื่อให้มาตรการชะลอการฟ้องคดีทุจริตสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงสมควรกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามภายในกรอบระยะเวลาที่เหมาะสม ตามแนวทางของประเทศดังกล่าวข้างต้น

ส่วนผลจากปฏิบัติตามข้อตกลงของผู้กระทำความผิดนั้น ประเทศเยอรมันและประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีเมื่อผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ ส่วนประเทศฝรั่งเศส การไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเป็นเพียงเหตุในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีก็ได้ ผู้เขียนเห็นว่า การนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้บังคับในคดีทุจริตจะต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อปรากฏว่าผู้กระทำความผิดไม่อาจปรับปรุงตัวเองตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ก็สมควรต้องนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเพื่อลงโทษตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป ทั้งนี้เป็นไปตามแนวทางของประเทศเยอรมันและประเทศสหรัฐอเมริกา

ประการสุดท้ายคือเรื่องอายุความในการดำเนินคดี ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันกำหนดให้ระยะเวลาในระหว่างที่มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการสั่งชะลอการฟ้องไม่นับรวมเป็นอายุความในการฟ้องคดี สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption : UNCAC)²⁷ ที่ประเทศไทยลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญา ดังนั้น หากมีการใช้มาตรการชะลอการฟ้องในการดำเนินคดีทุจริต และปรากฏต่อมาว่าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว อายุความในระหว่างที่ใช้มาตรการชะลอการฟ้อง จึงสมควรที่จะสะดุดหยุดลงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายระหว่างประเทศ ด้วยเหตุดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นสมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติดังนี้

“มาตรา 125/3 คำสั่งชะลอการฟ้องจะกระทำได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) ผู้ต้องหาได้ให้การรับสารภาพเป็นลายลักษณ์อักษร และยินยอมให้มีการชะลอการฟ้อง และ

²⁷United Nations Convention against Corruption, Article 29.

(2) ผู้ต้องหาไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

“มาตรา 125/4 อัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งคดี การบรรเทาผลร้ายแห่งคดี การรู้สำนึกในความผิดของผู้ต้องหาและการชดเชยเยียวยาความเสียหายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติการถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดอื่น พร้อมทั้งความเห็นในการชะลอการฟ้องเพื่อประกอบในการพิจารณา”

“มาตรา 125/5 ในการมีคำสั่งชะลอการฟ้อง อัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. อาจกำหนดให้ผู้ต้องหาอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ เพื่อบุคคลดังกล่าวจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือหรือคัดค้านตามที่เห็นสมควร

(2) จัดให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์

(3) กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้น

(4) เงื่อนไขอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหากระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดในทำนองเดียวกันซ้ำอีก

เงื่อนไขตามวรรคหนึ่งต้องมีกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี และอัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. ต้องเสนอเงื่อนไขดังกล่าวให้ศาลพิจารณา ตามมาตรา 125/2 ด้วย”

“มาตรา 125/6 เมื่อผู้ต้องหาได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่กำหนด ให้อัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งยุติคดี โดยมีผลให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

หากผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดโดยไม่มีเหตุอันควร ให้อัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. มีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

ห้ามมิให้นับระยะเวลาในระหว่างการชะลอการฟ้องรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ”

4. การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการชะลอการฟ้อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้กำหนดหลักการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยรัฐสภาและประชาชน²⁸ ส่วนกระบวนการตรวจสอบอัยการสูงสุดโดยรัฐสภาหรือโดยประชาชนไม่ปรากฏในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้แต่อย่างใด นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวยังปรากฏหลักเกณฑ์การตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจระหว่าง

²⁸พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 45.

อัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช.²⁹ กระบวนการต่างๆเหล่านี้ เป็นกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งสามารถนำมาใช้ในตรวจสอบการการสังฆลการฟ้องได้ หากปรากฏต่อมาว่าได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวในภายหลัง

ทั้งนี้ จากการศึกษาหลักการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการชะลอการฟ้องของต่างประเทศพบว่าทุกประเทศต่างได้กำหนดมาตรการในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการชะลอการฟ้องไว้ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การตรวจสอบโดยองค์กรภายใน และการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก

การตรวจสอบภายในองค์กรเป็นกระบวนการตรวจสอบโดยสายบังคับบัญชาของผู้มีอำนาจสั่งชะลอการฟ้องคดี ซึ่งในประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการต่างอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ส่วนในประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะเป็นการตรวจสอบโดยหัวหน้าพนักงานอัยการในพื้นที่นั้นๆ แต่ในการดำเนินคดีทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 บุคคลที่มีอำนาจสั่งฟ้องคดีล้วนแต่เป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในหน่วยงาน ซึ่งไม่ตกอยู่ภายใต้กำกับดูแลหรือบังคับบัญชาของผู้ใด การตรวจสอบการชะลอการฟ้องในคดีทุจริตจึงไม่อาจถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรภายในดังเช่นต่างประเทศได้

ส่วนการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเยอรมัน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส ได้แบ่งการตรวจสอบออกเป็นหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบโดยผู้เสียหาย การตรวจสอบโดยประชาชน การตรวจสอบโดยศาล การตรวจสอบโดยรัฐสภา หรือการตรวจสอบโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นจากตัวแทนภาคประชาชน เนื่องจากการสังฆลการฟ้องคดีทุจริตของประเทศไทยสมควรที่จะต้องขอความเห็นชอบจากศาลก่อน กระบวนการจึงมีการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการซึ่งเป็นองค์กรภายนอกแล้ว และเนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้วางหลักการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจระหว่างอัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องหลักการดังกล่าว จึงเห็นสมควรกำหนดให้อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถยื่นคัดค้านการใช้ดุลพินิจในการสังฆลการฟ้องของอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามศาลที่เป็นผู้ให้ความเห็นชอบในการชะลอการฟ้องสมควรมีดุลพินิจที่เป็นอิสระ หากเห็นว่าการคัดค้านเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร

ด้วยเหตุดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นสมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติดังนี้

“มาตรา 125/7 ในการพิจารณาคำร้องตามมาตรา 125/2 ให้ศาลส่งสำเนาคำร้องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในกรณีที่อัยการเป็นผู้ยื่นคำร้อง หรือให้อัยการสูงสุด ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ยื่นคำร้องแล้วแต่กรณี

²⁹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, มาตรา 77 และมาตรา 93.

หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรืออัยการสูงสุด คัดค้านคำสั่งชะลอการฟ้อง ให้ศาลมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าว หรือมีคำสั่งอื่นใดตามที่เห็นสมควร”

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. “Prosecutorial Discretion on Decision not to prosecute: A proposal for Thailand.”

บทบัญญัติ 47, 4 (ธันวาคม 2534) หน้า 123.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดียนตุลา.

ธานี วรภัทร์. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556.

ประพันธ์ นัยโกวิท และศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ. “ชะลอการฟ้อง-มิติใหม่แห่งการคุ้มครองสังคมในสหรัฐอเมริกา.”

วารสารอัยการ 14, 155 (มกราคม 2544): หน้า 42-53.

ศิริระ บุญภินนท์. “การควบคุมดุลพินิจอัยการในประเทศญี่ปุ่น.” วารสารกฎหมาย สุขุขทัยธรรมมาธิราช 10, 1 (มิถุนายน 2541): หน้า 93-96.

กฎหมายอ้างอิง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.

Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO).

Code of Criminal Procedure (Code de procédure pénale).

United Nations Convention against Corruption.